

УДК 341.1
DOI <https://doi.org/10.32782/pyuv.v5.2023.18>

Є. В. Тирлич
orcid.org/0009-0007-6116-0664
аспірант кафедри кримінального процесу та криміналістики
Донецького державного університету внутрішніх справ

ПОНЯТТЯ БІОЛОГІЧНИХ ЗРАЗКІВ, ЯКІ ПІДЛЯГАЮТЬ ВІДБРАННЮ У ОСОБИ З МЕТОЮ ПОДАЛЬШОГО ЇХ ДОСЛІДЖЕННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Постановка проблеми. Сучасні реалії, в умовах яких здійснюється досудове розслідування в Україні, стали індикатором недоліків та прогалин, що ускладнюють використання низки достатньо складних механізмів реалізації правозастосовних інструментів, передбачених чинним Кримінальним процесуальним Кодексом України (далі – КПК). Зокрема, через відсутність законодавчого визначення та чіткого алгоритму застосування, все більшої актуальності набуває необхідність удосконалення процесуального механізму відібрання біологічних слідів особи в кримінальному провадженні.

Імперативність, однозначність та конкретність законодавчого викладу регламентації проведення слідчої (розшукової) дії забезпечує виключну законність її реалізації на практиці, що унеможлиблює подальші маніпуляції стосовно належності та допустимості доказів, отриманих за результатами проведення такого заходу, учасниками кримінального провадження. В разі, якщо певна слідча (розшукова) дія в КПК передбачена, але механізм її проведення та алгоритм застосування не мають чітких меж регламентації та допустимості – це стає перешкодою для ефективного досудового розслідування та приводом для дискусій сторін кримінального провадження на етапі судового розгляду.

В процесі правозастосування дана проблематика виникає щодо проведення такої слідчої (розшукової) дії як «Отримання зразків для експертизи», передбаченої ст. 245 КПК України. Адже, на жаль, ні дана норма, ні ст. 3 КПК України [1], де містяться основні терміни Кодексу, ні Закон України «Про державну реєстрацію геномної інформації людини» від 09.07.2022 [14], з числа найновіших з тих, що стосуються досліджуваної теми, не надають вичерпного тлумачення термінів «зразки біологічного походження» або «біологічні зразки», а навіть вводять додаткові поняття, що значно ускладнює правозастосування.

З метою пошуку ефективних практичних рішень щодо вищезгаданих аспектів, зокрема стосовно трактування та особливостей підходів реалізації на практиці положень ст. 245 КПК України, вважаємо необхідним більш глибоке

дослідження поняття та різновидів зразків особи, що підлягають відібранню на стадії досудового розслідування, а також підходів законодавця до тлумачення термінів, пов'язаних з даною слідчою (розшуковою) дією.

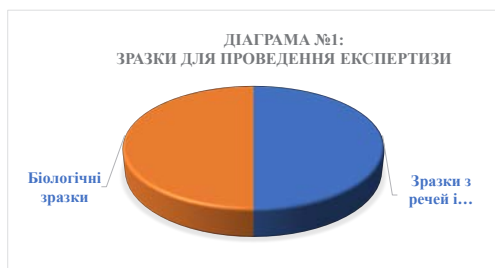
Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок в дослідження біологічних зразків та підходів до їх відібрання внесли такі вітчизняні правознавці як: Ю. П. Аленін, О. В. Баулін, І. В. Гловюк, Г. І. Глобенко, С. О. Коропецька, Л. М. Лобойко, О. В. Лускатов, В. Т. Нор, В. В. Рогальська, В. В. Рожнова, О. Ю. Татаров, В. В. Тищенко, А. В. Шульженко та інші. Однак, не зважаючи на ґрунтовні дослідження науковців, деякі аспекти даної теми залишаються актуальними та потребують додаткового висвітлення та аналізу з метою відшукування дієвих шляхів врегулювання існуючих протиріч на практиці.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ст. 245 КПК України, у разі необхідності отримання зразків для проведення експертизи вони відбираються стороною кримінального провадження, яка звернулася за проведенням експертизи або за клопотанням якої експертиза призначена слідчим суддею. У випадку, якщо проведення експертизи доручено судом, відібрання зразків для її проведення здійснюється судом або за його дорученням залученим спеціалістом. Порядок відібрання зразків з речей і документів встановлюється згідно з положеннями про тимчасовий доступ до речей і документів (ст. 160–166 цього Кодексу). Відбирання біологічних зразків у особи здійснюється за правилами, передбаченими ст. 241 цього Кодексу. У разі відмови особи добровільно надати біологічні зразки слідчий суддя, суд за клопотанням сторони кримінального провадження, що розглядається в порядку, передбаченому ст. 160–166 цього Кодексу, має право дозволити слідчому, прокурору (або зобов'язати їх, якщо клопотання було подано стороною захисту) здійснити відбирання біологічних зразків примусово [1].

Таким чином законодавець на початку статті закріплює достатньо широку за своїм значенням категорію «зразки для проведення експертизи», а в подальшому наводить два родові поняття цієї категорії: «зразки з речей і документів» та

«біологічні зразки» відповідно. Це твердження підтримує в своєму узагальненні судової практики про практику вирішення слідчими суддями питань, пов'язаних із слідчими (розшуковими) діями і ВССУ [2, с. 44], обґрунтовуючи ним подальше твердження про те, що належність голосу до біологічних зразків не належить до тих обставин, які підлягають доказуванню при розгляді слідчим суддею клопотання слідчого про відібрання зразків.

Зобразимо схематично співвідношення вищевказаних понять відповідно до змісту ст. 245 КПК України (діаграма № 1).

Отже, якщо виходити з того, що ч. 1 ст. 245 передбачає загальний порядок отримання будь-яких зразків для експертизи, а у ч. 2 та ч. 3 вказаної норми конкретизуються окремі випадки такого отримання залежно від об'єкту, то виникає питання щодо співвідношення між собою понять «біологічні зразки особи» та «зразки для експертизи».

Вважаємо, що ці поняття не тотожні, а співвідносяться як ціле та частина, тому термін «біологічні зразки» слід розуміти за вужчим змістом, ніж «зразки особи». Тому доцільним є умовний поділ зразків особи на біологічні зразки та зразки біологічного походження (тобто «небіологічні») зразки. Так, наприклад, зразки крові, слини та інших рідин, виділень, тканин чи органів людини слід віднести до категорії біологічних зразків, а зразки запаху, почерку, голосу, мовлення, відбитків пальців та долонь рук варто віднести до слідів, які виникають внаслідок природної життєдіяльності людини, тобто до групи слідів біологічного походження (небіологічних). Для наочності, запропонований поділ доцільно зобразити таким чином (діаграма № 2):

Діаграма № 2: умовний поділ

Аналізуючи схожим чином положення ст. 245 КПК України, О. В. Лускатов зазначає, що виходячи з її змісту, можна зробити висновок, що у частинах другій та третій зазначеної норми законодавець визначив порядок отримання зразків від різних об'єктів, зокрема, від речей та документів – у другій, від особи – у третій. Але виникає питання з приводу того, що саме намагались закріпити у частині першій зазначеної статті – визначити лише коло всіх можливих суб'єктів, які можуть відбирати зразки для експертизи, чи ще й вказати якийсь загальний порядок отримання зразків, винятки з котрого якраз і запропоновано у частинах другій та третій.

Якщо виходити з того, що дійсно у частині першій статті 245 КПК зазначено, хоча й досить розмито, загальний порядок отримання зразків для експертизи, стає зрозумілим використання терміну «біологічні зразки особи» у третій частині статті вказаної процесуальної норми, яку тоді слід вважати винятком із загального правила. Якщо ж частину першу статті 245 КПК трактувати лише як намагання законодавця визначити коло всіх суб'єктів, які можуть самостійно відбирати зразки або клопотати про це, то слід зробити висновок, що законодавець під терміном «біологічні зразки особи», котрий зазначив у частині третій статті, мав на увазі усі види зразків, що можна отримати від людини [3, с. 150].

Водночас, власне біологічні зразки та зразки біологічного походження мають спільне походження та природу, тому на даний момент, маючи доволі «суху» термінологію, викладену в нормі КПК України, на практиці, під біологічними зразками особи слід розуміти всі зразки, пов'язані з життєдіяльністю особи як біологічної істоти: зразки пальців рук, почерку, мовлення і голосу особи, зразки відбитків зубів, відбитків будь-яких поверхонь тіла людини (губ, ліктів, ступень ніг тощо), запахових слідів людини, а також усі зразки біологічного походження в їх класичному розумінні (слина, кров, сперма, піт, волосся, нігті тощо), а їх відбирання необхідно здійснювати у відповідності до ч. 3 ст. 245 КПК України [4; 5; 6]. Дана позиція є усталеною судовою практикою в Україні щодо вирішення питань, пов'язаних із отриманням біологічних зразків та наводиться в низці рішень суду різних інстанцій.

Крім цього, вищевказана позиція корелюється з правовими засадами, викладеними в рішеннях Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), які містять тлумачення стосовно приналежності деяких зразків до таких, що можуть відбиратися в особи. Так, наприклад, в рішенні у справі «P.G. AND J.H. v. THE UNITED KINGDOM» від 25.09.2001 р., зразки голосу розглядаються як

щось подібне до проб крові, волосся або інших фізичних чи об'єктивних проб [7].

Також, в справі «Саундерс проти Сполученого Королівства» від 17.12.1996, ЄСПЛ до проб біологічного матеріалу відносить зразки крові, волосся або іншої тканини, та матеріали, які виробляються в процесі природної життєдіяльності організму, як зразки повітря, що видихається, сечі, голосу [8].

Термін «біологічний» тлумачиться як «стосовний до біології, до науки про закономірності життя і розвитку організмів» [9, с. 83]. У вузькому суто біологічному розумінні, існування живого організму зводиться до тісно пов'язаних між собою хімічних та фізичних процесів, що відбуваються всередині цього організму, та являють собою біомеханіку життєдіяльності організму як такого. Кожен процес, що відбувається всередині живого організму тим чи іншим чином спрямований на підтримання та забезпечення життєдіяльності цього організму, та виділяє в процесі свого існування певні продукти. Залежно від природи та механізму діяльності конкретного процесу організму і відрізняються методи, способи і засоби пізнання цих продуктів (продуктів життєдіяльності людини). Тому визначальне місце для судових експертиз займають фундаментальні науки, які забезпечують можливість вивчення певних продуктів життєдіяльності людини для подальшого аналізу певних конкретних обставин, що мають значення для кримінального провадження в цілому та для досудового розслідування зокрема.

Безперечною є важливість проведення дактилоскопічних експертиз в кримінальних провадженнях, в яких це доцільно, однак при правозастосуванні виникає низка непорозумінь з приводу того, чи відносяться відбитки пальців та долонь особи до біологічних зразків. Схоже питання актуальне також стосовно зразків почерку, голосу та мовлення. Тому розглянемо детальніше ці поняття.

Так, О. В. Баулін зазначає, що дактилоскопування є процесом знімання відбитків пальців, а дактилоскопія – наукою, що вивчає капілярні узорі кінцевих фаланг пальців рук із метою встановлення особи людини. Наукові основи дактилоскопії спираються на дані гістології, ембріології, фізіології, біохімії та порівняльної анатомії. Отже, біологічних складових у відбитках пальців достатньо, і завдяки ним та спеціальним фарбам, здатним зафіксувати безкольорові пітожирові виділення папілярних ліній, сукупність яких є стійкою, відновлювальною і унікальною для кожного, дані відбитки завжди є біологічними зразками особи. Фактично, вони є особливими прикметами особи, для виявлення яких на її тілі слідчий уповноважений здійснювати освідування

(ч. 1 ст. 241 КПК України). І тому, відбирання відбитків пальців, за звичай, має здійснюватися за правилами проведення цієї слідчої дії.

У разі ж відмови особи добровільно надати відбитки пальців, рішення про їх примусове відбирання приймає слідчий суддя за результатами розгляду відповідного клопотання сторони, яке здійснюється згідно з положеннями про тимчасовий доступ до речей і документів. При цьому, у клопотаннях, ухвалах і протоколах повинно йтися про примусове відбирання біологічних зразків – відбитків пальців рук, а не про тимчасовий доступ до них як до речей або документів, якими вони за жодних умов бути не можуть. Теж саме стосується почерку, мовлення і голосу особи [10, с. 226–227].

Вважаємо вищенаведену аргументацію достатньо ґрунтовною для забезпечення реалізації завдань досудового розслідування, однак в даному випадку, варто додатково зазначити, що належність голосу (чи інших подібних за природою зразків) до біологічних зразків не належить до тих обставин, які підлягають доказуванню при розгляді слідчим суддею клопотання слідчого про відбирання зразків, що згадував ВССУ, тому в разі відповідної необхідності слідчим варто керуватись виключно положеннями ст. 245 КПК України, не ускладнюючи ситуацію спробами теоретичного обґрунтування перед судом природи походження зразків, які підлягають вилученню та подальшому аналізу.

В Україні чинними є кілька нормативно-правових актів які безпосередньо або опосередковано стосуються категорії «біологічні зразки». Однак, слід констатувати, що дані документи містять різні тлумачення і підходи до апробації даного поняття, що, як наслідок, створює додаткове підґрунтя для дискусій.

Так, наприклад, відповідно до положень Інструкції про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, затвердженої Наказом МВС України та МОЗ України від 09.10.2015 р. № 1452/735, для проведення лабораторного дослідження на визначення наркотичного засобу або психотропної речовини у особи відбираються *зразки біологічного середовища*. Згідно п. 12 Розділу III даної Інструкції, предметом дослідження біологічного середовища можуть бути слина, сеча та змиви з поверхні губ, шкірного покриву обличчя і рук, слина, сеча та змиви з поверхні губ, шкірного покриву обличчя і рук. Крім цього, в п. 13 зазначається, що для дослідження біологічного середовища може використовуватися кров, якщо в обстежуваній особі неможливо взяти зразки біологічних середовищ, вказаних у пункті 12) [11].

Відповідно до пунктів 1.11, 1.11.2 Правил проведення судово-медичних експертиз (досліджень) у відділеннях судово-медичної цитології бюро судово-медичної експертизи, затверджених наказом МОЗ від 17.01.1995 р. № 6 (далі – Правила), у робочому журналі експерта має міститись групова приналежність (з зазначенням прізвища донорів) контрольних зразків крові, виділень та інших *біоматеріалів*.

Крім цього, пункт 1.5 Правил передбачає, що при проведенні додаткових і повторних експертиз до документа про призначення експертизи повинні додаватися первинна судово-цитологічна експертна документація, *зразки біоматеріалів* і, при необхідності, протоколи огляду місця події або усі матеріали справи. В той же час, згідно з п. 1.25.3. правил, встановлення наявності *об'єктів біологічного походження*, причому наявність крові чи виділень на речових доказах, виявляють перед описом останніх, оскільки нумерації і детальному опису підлягають лише ті сліди на речових доказах, які мають біологічне походження і підлягатимуть подальшому дослідженню [12].

Прямого визначення переліку тих зразків, які слід відносити до категорії «біоматеріали» чи «об'єкти біологічного походження» в даному документі не передбачено. Лише за загальним аналізом змісту Правил можливо виокремити невичерпний перелік зразків, які можна асоціювати із вказаними нормами.

Досить широко все різноманіття видів зразків біологічного (клінічного) матеріалу констатують методичні рекомендації «Порядок забору, транспортування та зберігання матеріалу для дослідження методом полімеразної ланцюгової реакції», затверджені Наказом МОЗ від 30.07.2013р. № 662, зокрема, кров (плазма); матеріали з уrogenітального тракту жінок; матеріали з уrogenітального тракту чоловіків, у тому числі сперма; сеча; спинномозкова рідина; слізна рідина; виділення кон'юнктиви; матеріал з респіраторного тракту людини (мазки з порожнини носа, ротоглотки, мокротиння тощо); слина; біопсійний та аутопсійний матеріал тощо [13, с. 14].

Певну спробу уточнення поняття «біологічний матеріал» було здійснено в Законі України «Про державну реєстрацію геномної інформації людини» від 09.07.2022, а саме в п. 2 ч. 1 ст. 1 наведено визначення, що біологічний матеріал – тканини і виділення тіла людини, останків померлої людини, що містять геномну інформацію людини [14].

Однак Закон не конкретизує види зразків, які підлягають відібранню та не регламентує чітку процедуру такого відібрання, тому він не вносить ясності ні до теоретичного підґрунтя даної проблематики, ані до практичних шляхів її вирішення,

оскільки суди відмовляють слідчим (прокурорам) в задоволенні клопотання про відбирання біологічного матеріалу, яке, відповідно до положень цього Закону, було необхідно провести [15].

Стосовно почерку та відбитків пальців та долоней рук особи, законодавець, в ст. 3 Закону України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус», частково називає їх *біометричними даними особи*, які визначає як сукупність даних про особу, зібраних на основі фіксації її характеристик, що мають достатню стабільність та істотно відрізняються від аналогічних параметрів інших осіб (біометричні дані, параметри – відцифрований підпис особи, відцифрований образ обличчя особи, відцифровані відбитки пальців рук) [16].

В той же час, в ч. 2 ст. 26 Закону України «Про Національну поліцію» зазначено, що до біометричних даних відносяться відцифрований образ обличчя особи, відцифровані відбитки пальців рук, дактилокартки [16].

Таким чином, термінологія, що застосовується у вищевказаних нормативно-правових актах не тільки не усуває вже існуючих протиріч, а навіть збільшує їх кількість, зважаючи на те, що дактилокартки, наприклад, часто є об'єктами судово-трасологічних експертиз в якості зразків, тому питання «біологічності» їх походження, а і, як наслідок, дотримання відповідних вимог та правил їх отримання в досудовому розслідуванні, а тому і належності та допустимості доказів, здобутих таким шляхом, залишаються актуальними.

Висновки. Правозастосування встановило наявність низки недоліків та прогалин в чинних нормативно-правових актах, пов'язаних із регламентацією визначення та порядку отримання біологічних зразків особи, які зумовлюють неоднозначність тлумачень та підходів до реалізації відповідної слідчої (розшукової) дії.

Різниця у термінах, що наводяться в проаналізованих нормативних актах та окремі аспекти їх несумісності не надають можливості чіткого розуміння змісту терміну «біологічні зразки», що ускладнює використання механізму отримання зразків для експертизи на досудовому розслідуванні.

Тому з метою вирішення наявної проблематики, очевидно видається необхідність встановлення єдиного обґрунтованого наукового підходу до проведення процедури відібрання зразків, приведення її у відповідність вимогам сучасності та, як наслідок, більш детальна регламентація законодавцем шляхом внесення змін до чинної ст. 245 КПК із безперечним врахуванням висновків ЄСПЛ, наведених щодо даного питання.

Так, в оновленому варіанті редакції даної статті варто перш за все закріпити поділ зразків, які підлягають відбору за базовими особливостями, наприклад, на «власне біологічні зразки» (слина, кров, сперма, букальний епітелій тощо), та «зразки біологічного походження», які виникають в процесі життєдіяльності людини (зразки голосу, почерку, відбитки пальців та долоней рук тощо). Крім цього, додатково слід навести чіткий процесуальний порядок дій уповноваженої особи, направлених отримання зразків для експертизи, а також визначити вичерпний перелік суб'єктів такого відібрання (медичні працівники з відповідною професійною кваліфікацією чи інші особи, які володіють відповідними знаннями та навичками).

Важливим підґрунтям осучасненої статті має стати пошук законодавцем розумного балансу між наданням більших можливостей щодо реалізації всіх доступних техніко-тактичних можливостей досудового розслідування, зокрема в частині регламентації порядку проведення досліджуваної слідчої (розшукової) дії та одночасним забезпеченням безумовного дотримання положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод щодо осіб, які будуть об'єктами відібрання відповідних зразків для експертизи.

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n1588> (дата звернення: 14.12.2023).
2. Узагальнення судової практики про практику вирішення слідчими суддями питань, пов'язаних із слідчими (розшуковими) діями (обговорено 03 червня 2016 року на засіданні пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ). 60 с. URL: https://kievskiyud.od.ua/images/docs/doc1/vityag_slid.pdf (дата звернення: 14.12.2023).
3. Лускатов О.В. Щодо визначення поняття "біологічні зразки", які відбираються у особи для проведення експертизи. – Тези науково-практичної конференції «Сучасні напрями розвитку судової експертизи та криміналістики» Харків, 20 грудня 2016 р. – с. 150-153.
4. Ухвала Вищого антикорупційного суду від 08 липня 2021 року, справа № 991/4406/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98248612> (дата звернення: 15.12.2023).
5. Ухвала Київського апеляційного суду від 21 травня 2019 року, справа № 760/10916/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82000317> (дата звернення: 15.12.2023).
6. Ухвала Охтирського міськрайонного суду Сумської області від 16 червня 2023 року, справа № 583/2507/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111585028> (дата звернення: 15.12.2023).
7. CASE OF P.G. AND J.H. v. THE UNITED KINGDOM Court (Third Section) Judgment. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59665> (дата звернення: 15.12.2023).

8. CASE OF SAUNDERS v. THE UNITED KINGDOM Court (First Section) Judgment. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-104115> (дата звернення: 15.12.2023).

9. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. – Київ; Ірпінь: Перун, 2005. – VIII, 1728 с.

10. Баулін О. В. Особливості отримання біологічних зразків особи для проведення експертизи у досудовому розслідуванні / Криміналістика і судова експертиза. – 2015. – Вип. 60. – С. 222-231.

11. Інструкція про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1413-15#Text> (дата звернення: 17.12.2023).

12. Правила проведення судово-медичних експертиз (досліджень) у відділеннях судово-медичної цитології бюро судово-медичної експертизи URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0251-95#Text> (дата звернення: 17.12.2023).

13. Лускатов О.В., Рогальська В.В., Терещенко А.І., Людвік В.Д., Пантелеєв К.М., Павлова Н.В. Примусовий відбір зразків у особи для проведення експертизи. методичні рекомендації для практичних підрозділів – Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2017. – 36 с.

14. Закон України «Про державну реєстрацію геномної інформації людини» від 09.07.2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2391-20#Text> (дата звернення: 17.12.2023).

15. Ухвала Ленінського районного суду міста Полтави у складі колегії суддів від 30 листопада 2023 року, справа № 553/2130/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115444376> (дата звернення: 17.12.2023).

16. Закон України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» в редакції від 18.10.2023 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5492-17#Text> (дата звернення: 17.12.2023).

17. Закон України «Про національну поліцію» в редакції від 05.10.2023 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 17.12.2023).

Анотація

Тирлич Є. В. Поняття біологічних зразків, які підлягають відібранню у особи з метою подальшого їх дослідження в кримінальному провадженні. – Стаття.

Органи досудового розслідування в Україні мають достатньо широкий спектр засобів та методів, застосування яких спрямоване на досягнення завдань кримінального провадження, закріплених в Кримінальному процесуальному кодексі України. Водночас в національному законодавстві присутні прогалини, які не дають змогу повноцінно реалізувати доступні заходи.

В даній статті розглянуто декілька чинних нормативно-правових актів, які регулюють процес отримання зразків для подальшого їх дослідження в ході здійснення досудового розслідування, та таких, що пов'язані з цим відбором. За результатами дослідження встановлено, що вони не містять чіткого визначення терміну «біологічні зразки», а включають в себе такі поняття як «зразки біологічного середовища», «об'єкти біологічного походження», «біологічний матеріал», та «біометричні дані особи», що в свою чергу призводить до неоднозначного тлумачення та штучно ускладнює правозастосування.

Крім цього, аналізом рішень Європейського Суду з прав людини, було встановлено деякі види зразків, які Суд обґрунтовано відносить до біологічних а тому їх, слід розглядати в аналогічній категорії вітчизняними правниками.

З метою отримання об'єктивних результатів дослідження, було проведено аналіз понять «біологічні зразки» та «зразки біологічного походження» із врахуванням позицій Європейського Суду з прав людини та українських науковців, а також запропоновано власну класифікацію за базовими особливостями. Відповідно до останньої, біологічні зразки, які відбираються в особи в кримінальному провадженні можна умовно розділити на категорію «власне біологічних зразки» та віднести до них слину, кров, сперму, букальний епітелій тощо), та категорію «зразки біологічного походження», до яких відносяться зразки голосу, почерку, відбитки пальців та долоней рук тощо.

Не зважаючи на різноманітність теоретичних підходів до тлумачень і класифікацій понять та категорій, отримання зразків для експертизи регламентується ст. 245 КПК України, а тому має відбуватись виключно за передбаченою законодавцем процедурою. В статті проаналізовано діючу норму, обґрунтовано необхідність її оновлення із врахуванням вищевказаних проблемних аспектів, та запропоновано базові позиції, які підлягають відображенню та імплементації в новій редакції чинної статті КПК України.

Ключові слова: досудове розслідування, законодавство, біологічні зразки, правозастосування.

Summary

Tyrltych Ye. V. The concept of biological samples to be taken from a person for the purpose of their further research in criminal proceedings. – Article.

Pre-trial investigation bodies in Ukraine have a wide enough range of means and methods. Its use is aimed at achieving the objectives of criminal proceedings,

established in the Criminal Procedure Code of Ukraine. At the same time, there are some gaps in the national legislation that should be fixed to increase the efficiency of the pre-trial investigation as an important part of criminal proceeding.

This article reviews several current legal acts of Ukraine that regulate the process of obtaining samples for further research during a pre-trial investigation and that ones, that are associated with such obtaining. Based on the results of the study, it was established that those legal acts don't contain a clear definition of the term "biological samples". However they use such terms as "samples of the biological environment", "biological material", and "biometric data of a person", that leads to unequal interpretation and complicates law enforcement in practice.

In addition, this article analyzes the decisions of the European Court of Human Rights established some types of samples, which the Court justifiably refers to as biological, and therefore they should be considered in a similar category in Ukraine.

In order to obtain objective research results, the concept of "biological samples" is reviewed, taking into account the positions of the European Court of Human Rights and Ukrainian scientists. As a result, the author proposes and justifies his own classification according to basic features. According to it, the category of "biological samples" could be conditionally divided into the category of "properly biological samples" that includes saliva, blood, semen, buccal epithelium, etc, and the category of "samples of biological origin", which includes voice samples, handwriting, fingerprints and palm prints, etc. This article also observes Art. 245 of the Criminal Procedure Code of Ukraine and substantiates the need of its update, taking into account the above-mentioned problematic aspects. The author also proposes some basic requirements to reflect and to implement in the new version of the current legal act.

Key words: pre-trial investigation, legislation, biological samples, law enforcement.